

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичну та практичну значущість
результатів дисертації

Гончарова Семена Олексійовича

**«Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії
Бездні»,**

яка подається на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 – Гуманітарні науки
за спеціальністю 033 – Філософія

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Аспірант Гончаров Семен Олексійович виконав у повному обсязі Індивідуальний план Освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня програма в обсязі 40 кредитів ECTS виконана у повному об'ємі. Він успішно склав два заліки та п'ять іспитів з таких дисциплін:

Заліки:

1) «Підготовка наукових публікацій та презентація результатів досліджень» – 99 балів;

2) «Теорія і практика філософської освіти» – 99 балів;

Іспити:

3) «Філософські засади та методологія наукових досліджень» – 99 балів;

4) Іноземна мова для аспірантів (англ.) – 90 балів;

5) Філософія кінця ХХ-початку ХХІ ст.: актуальні проблеми та основні напрями – 100 балів;

6) Модерні рецепції античної філософії – 95 балів;

7) Християнська антропологія – 98 балів.

Всі заплановані види робіт було виконано своєчасно. Здобувач плідно співпрацював з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Поступове звільнення дискурсивного поля української філософії від наслідків багаторічної русифікації в межах антиколоніальних студій, а також гостра необхідність збереження української ідентичності та успішної протидії російським стратегіям культурної експансії в умовах великої війни зумовлює необхідність демітологізації російських ідеологічно-філософських проєктів із легітимації та обґрунтування рашизму. Мамлеєвська біографія та творчий корпус постають як яскравий приклад ідеологічного міту, що має на меті формування дискурсу виключності Росії та її історичного месіанства. Імперські наративи набувають у творчості Мамлеєва як художнього, так і філософського виразу, їх осердям стає те, що можна означити як метафізику по той бік Абсолюту. Ідея Бездні подається Мамлеєвим як унікальне філософське досягнення, котре виходить за межі всіх відомих світових традицій та набуває яскраво вираженого національного (російського) характеру.

Гостро постає проблема демітологізації біографії та творчого корпусу Юрія Мамлеєва як одного із ключових ідеологів рашизму, що репрезентується в російському культурно-науковому дискурсі в ореолі містики та езотерики. Проблема міту як

ідеологічного інструменту знаходить свою розробку в творчості французького філософа Ролана Барта, методологія якого може бути ефективно застосована для демітологізації мамлеєвської метафізики. Рашизм розглядається як політична релігія, теорію яких послідовно розвиває італійський мислитель Еміліо Джентіле.

Існує достатньо вагомий масив російських досліджень творчості Мамлеєва (наукові праці та критичні статті Р. Семікіної, М. Бойка, Е. Лукоянова, О. Якуніної, А. Дугіна, І. Дудінського) та всі вони не можуть розглядатись як незаангажовані джерела, тим паче в контексті викриття рашиської апологетики всередині мамлеєвського філософсько-ідеологічного проєкту, тому питання нестачі наукового аналізу та системного дослідження постає вкрай гостро.

Тож *актуальність дослідження* мамлеєвської метафізики по той бік Абсолюту зумовлена такими факторами:

— поточною українською ситуацією боротьби з рашизмом за власну незалежність, необхідністю детального дослідження ідеологічних стратегій ворога;

— недостатньою дослідженістю мамлеєвського корпусу та комплексу його можливих загроз;

— необхідністю формування дієвих алгоритмів нейтралізації російської культурної експансії та побудови успішних стратегій розвитку та становлення української філософії;

— потребою у виробленні сталої політичної рефлексії та осмисленні історичного досвіду задля запобігання системних та повторюваних помилок минулого.

Метою дисертації є осмислення мамлеєвського міту та трансресивних стратегій Безодні як метафізики по той бік Абсолюту, а також визначення дієвих шляхів їх демітологізації та нейтралізації.

Для досягнення поставленої мети було встановлено такі завдання:

- 1) дослідити біографію Юрія Мамлеєва та систематизувати корпус його творів із відповідною їх демітологізацією, обґрунтувати необхідність введення концепту «метафізика по той бік Абсолюту»;
- 2) визначити ключові особливості мамлеєвської метафізики по той бік Абсолюту, а також віднайти приховані впливи європейської метафізики на її формування;
- 3) провести порівняльний аналіз метафізики Безодні Мамлеєва, філософії спекулятивного реалізму та внутрішнього досвіду Жоржа Батая;
- 4) визначити основні загрози метафізики по той бік Абсолюту та встановити шляхи їх подолання.

Об'єктом дослідження є метафізика по той бік Абсолюту.

Предметом дослідження є мамлеєвський міт і трансресивні стратегії Безодні.

Методи дослідження. В роботі використано такі методи: герменевтичний (тлумачення художніх текстів мамлеєвського корпусу), історико-філософський (зміна значень в поняттях Абсолют, Ніщо, Безодня, формування метафізики по той бік Абсолюту під впливом традиції християнської негативної теології, уявлень Миколи Бердяєва про трансцендентну свободу та Мартіна Гайдеггера про Ніщо), порівняльний (порівняння мамлеєвської метафізики зі спекулятивним реалізмом, а також внутрішнім досвідом Жоржа Батая), аналізу, узагальнення та систематизації (комплексне дослідження всієї творчості Юрія Мамлеєва). Дослідження здійснене на основі поєднання постструктураліського, спекулятивного та екзистенціального підходів. Авторська теоретико-методологічна позиція базується на аналізі міту як ідеологічного рівня дискурсу Ролана Барта, теорії політичних релігій Еміліо Джентіле, дослідженнях негативності

спекулятивними реалістами, а також вивченні суб'єктної трансгресивності Жоржем Батаєм. Концептуальну основу складають поняття *міту* Барта, *політичної релігії* Джентіле, *світу-без-нас* Юджина Такера, *внутрішнього досвіду та трансгресії* Батая, *Ніщо* в інтерпретації Гайдеггера, *Бездні* Юрія Мамлеєва.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота здобувача Гончарова Семена Олексійовича є релевантною темі науково-дослідної роботи кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (державний реєстраційний номер 0119U102260).

4. Особистий внесок дисертанта в отримання наукових результатів та їх новизна.

Особистий внесок дисертанта в отримання наукових результатів та їх новизна полягає в тому що:

Вперше:

1) На основі аналізу біографії та творчості Юрія Мамлеєва, концептуалізовано стан дискурсу їх дослідження та репрезентації як «мамлеєвський міт»; обґрунтовано необхідність проведення демітологізації; визначено загальні особливості конструювання самим Мамлеєвим та його послідовниками біографічного міту — зазначено перехід від «мінус біографії» до її штучної драматизації та ре-мітологізації в контексті сучасної імперської політики Росії; запропоновано систематизацію мамлеєвського корпусу за допомогою набору з п'яти стрижневих метатем — смерті, Таємниці, утризму, Бездні та Росії.

2) Введено до наукового обігу поняття «метафізики по той бік Абсолюту» як філософсько-ідеологічного засобу легітимації рашизму, що в Мамлеєва набуває форми «анти-тріади деструкції»; описано та виявлено внутрішні протиріччя філософії Мамлеєва: неузгодженість її складових, витіснення тотальним нарцисичним Я всіх суміжних метафізичних елементів.

3) Встановлено основні елементи побудови великої прози Мамлеєва: містична подія, езотеричні російські гуртки, апокаліптика; визначено принцип конструювання поезії: спекулятивне використання філософських понять із домінуючим мотивом апокаліптичного реготу; доведено неможливість метафізичного реалізму представляти окремий літературний напрямок, окреслено його суто російський контекст та узагальнено ідейну наповненість: дегенерація трансгресивних стратегій і зображення руських негачій.

4) Простежено вплив на генезу мамлеєвської ідеї Бездні традиції негативної теології, вчення Якоба Беме про *Ungrund* і вчення Миколи Бердяєва про трансцендентну свободу; порівняно уявлення про Ніщо та жах Мамлеєва і Гайдеггера, з доведенням вторинності та залежності мамлеєвських напрацювань, а також порівняно спекулятивний реалізм із метафізикою по той бік Абсолюту з означенням дегуманістичної спрямованості останньої.

5) Визначено основні перверсії мамлеєвського проекту «Росії Вічної», їх наслідки на сучасну геополітичну ситуацію та відповідні загрози та виклики для українського суспільства; запропоновано спектр топологічних альтернатив до концепту Бездні: *liminal spaces, gaps, heterotopias*.

Дістало подальшого розвитку:

б) Сформульовано стратегії протидії метафізиці по той бік Абсолюту та означено альтернативні шляхи досліджень трансгресивності: уточнено аспекти необхідності політичної позиції «спротив замість перемовин», запропонованої Анатолієм Єрмоленком, розширено механізм розуміння трансгресії внутрішнього досвіду Батая через залучення конверсії як суб'єктивного елементу трансгресивності.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації Гончарова С. О. забезпечена аналізом значної кількості літературних джерел за темою дисертації; коректним застосуванням термінологічного апарату, притаманного постструктуралістській культурно-філософській парадигмі, концепції політичних релігій та теоріям трансгресій; відповідністю обраних методів досліджуваному предмету. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані в періодичних українських наукових фахових виданнях, з присвоєнням категорії «Б» та доповідалися на міжнародних наукових конференціях. Висновки дисертаційної роботи є обґрунтованими.

6. Наукова, теоретична та практична значущість результатів дисертації.

Наукова значущість отриманих здобувачем результатів визначається сукупністю винесених на захист положень, що формують аналіз ідеологічних загроз метафізики по той бік Абсолюту, а також пропонують стратегій ефективною протидії. Демітологізація біографії та творчості Юрія Мамлеєва, викриття мамлеєвських імперських наративів та рашиських ідеологем розширюють і укріплюють дискурс сучасних антиколоніальних українських студій.

Результати досліджень можуть бути використані для подальшої розробки теми спротиву рашизму та боротьби за збереження української ідентичності в теоретичному напрямі філософії чи в практичному напрямі культурно-філософських проєктів із дерусифікації української свідомості. Одержані результати дослідження визначають основні механізми функціонування рашиських мітів у філософському та художньому просторі творчості Юрія Мамлеєва, відповідно до яких можна здійснювати аналіз ідеологічних наративів всередині сучасного російського філософського поля. Результати досліджень пропонують стратегії протидії рашизму та низку альтернатив концептуальним координатам метафізики по той бік Абсолюту, що можуть бути використані в навчальному процесі при підготовці лекцій із української філософії, антиколоніальних студій, політичної філософії.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Результати дисертації опубліковані у 7 наукових працях, серед яких 4 статті в українських періодичних наукових виданнях категорії «Б» та 3 тез доповідей на міжнародних наукових конференціях.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Список публікації здобувача за темою дисертації у виданнях, включених до переліку фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»:

1. Гончаров С. О. Творча спадщина Юрія Мамлеєва: філософія і / або література? *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2019. № 61. С. 72–78. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2019-61-8>

2. Гончаров С. О. Утризм «Я» Ю. Мамлеєва як особливий вид метафізики. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2020. № 62. С. 139–147. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2020-62-15>

3. Гончаров С. О. Роль і місце Таємниці в метафізиці мамлеєвського хаосмосу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2020. № 63. С. 207–217. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2020-63-22>

4. Гончаров С. О. «Бездня» Ю. В. Мамлеєва: генеза, динаміка вчення, онтологічна проблема. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2021. № 64. С. 70–90. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2021-64-7>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Honcharov S. O. In the Arms of the Abyss: the Horror of Infinity (L. Andreev “Abyss”). *Academic and Scientific Challenges of Diverse Fields of Knowledge in the 21st Century*. Матеріали ІХ Всеукраїнської наукової конференції (м. Харків, 20 лютого 2020 р., очна форма участі). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 73 – 77.

6. Гончаров С. О. Метафізика Ю. В. Мамлеєва як продовження традиції російської релігійної філософії: прихована загроза для українського суспільства. *Людина, суспільство, комунікативні технології*. Матеріали Х науково-практичної конференції (м. Харків, онлайн конференція, 27 – 28 жовтня 2022 р., дистанційна форма участі). Харків: Український державний університет залізничного транспорту, 2022. С. 33 – 36.

7. Гончаров С. О. Антропологія Безодні: жах і регіт. *Антропологічні виміри філософських досліджень*. Матеріали ХІ-тої щорічної міжнародної наукової конференції (м. Дніпро, онлайн конференція, 17 листопада 2022 р., дистанційна форма участі). Дніпро: Український державний університет науки і технологій, 2022. Режим доступу: [<http://surl.li/mqjqd>].

Результати дисертаційної роботи повністю відображено в публікаціях.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Винесені на захист положення дисертації були апробовані як доповіді на чотирьох наукових конференціях: ІХ-та Всеукраїнська наукова конференція «Academic and Scientific Challenges of Diverse Fields of Knowledge in the 21st Century» (Харків, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 20 лютого 2020 р.), конференція ХХХ-ті Харківські міжнародні сквородинівські читання «Мандрівник трьома світами Григорій Сковорода: Творчість Сковороди в контексті світової філософії, до 300-річчя з Дня народження» (Сковородинівка, Харків, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 9 жовтня 2022 р.), Х-та науково-практична конференція «Людина, суспільство, комунікативні технології» (Харків, Український державний університет залізничного транспорту, 27–28 жовтня 2022 р.), ХІ-та міжнародна наукова конференція «Антропологічні виміри філософських досліджень» (Дніпро, Український державний університет науки і технологій, 17 листопада 2022 р.).

9. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та

Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет системі StrikePlagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам відповідно постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341), Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 року № 759).

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значущістю дисертаційна робота Гончарова Семена Олексійовича «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні» відповідає спеціальності 033 – Філософія. Здобувачем повністю виконана освітня та наукова складові освітньо-наукового рівня вищої освіти.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувач представив основні результати досліджень своєї дисертаційної роботи на розширеному засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені Й. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 5 від 6 листопада 2023 року) у формі презентації та наукової дискусії після її завершення.

Враховуючи високий рівень виконаних досліджень, а також актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукову і практичну значущість, на розширеному засіданні кафедри було одностайно ухвалене рішення про рекомендацію дисертації Гончарова С. О. «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні» до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 — Філософія з галузі знань 03 — Гуманітарні науки.

Завідувач кафедри теоретичної і
практичної філософії імені Й. Б. Шада
філософського факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
доктор філософських наук, професор

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ